

**ІННОВАЦІЙНА ІНФРАСТРУКТУРА ТА ІНТЕНСИВНІСТЬ
ОБМІНУ ТЕХНОЛОГІЯМИ В РЕГІОНІ ЯК ФАКТОР ЙОГО
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
(НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКОГО ПРИЧОРНОМОР'Я)**

Січкаренко К.О.

Стаття присвячена інноваційним аспектам переходу регіонів Українського Причорномор'я до сталого розвитку. Увага акцентується на проблематиці визначення коректних показників інноваційного розвитку. Наводиться аналіз таких аспектів інноваційного розвитку, як інтенсивність трансферу технологій, замовлення підприємствами НДДКР.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Особливості розвитку економічного розвитку в Україні протягом 2000-2012 років дозволяють стверджувати, що традиційних важелів економічної політики держави недостатньо для повноцінного економічного розвитку її регіонів. Не зменшуючи значення монетарної політики, бюджетного та податкового регулювання слід зазначити, що розвиток кожного конкретного регіону (особливо щодо переходу на сталий розвиток) значним чином залежить саме від місцевого управління, результативної роботи підприємств регіону. Найбільш значимим напрямком регіонального розвитку в цьому контексті є ефективність інноваційної діяльності його підприємств [3, с. 27]. При цьому постає методологічна проблема визначення конкретних показників ефективності, проведення вичерпного ґрунтовного аналізу. Власне розгляду цього питання присвячена дана стаття.

Аналіз досягнень і публікацій по темі, виділення невирішених частин проблеми. Питанням інноваційної інфраструктури, здійснення трансферу технологій в українській науковій літературі приділено достатньо багато уваги. Найбільший вагомий внесок зробили О.М. Ляшенко, Ю.М. Капіца, М.І. Дідківський, О.Ф. Андросова, В.К. Хаустов, Ю.В. Міхайлова, Ю.В. Полякова, В.Я. Швець. Достатньо вивченими є питання методологічного забезпечення інноваційної діяльності в цілому, . багато уваги приділялося дослідженню відповідного зарубіжного досвіду [4, с. 194]. У той же час маловивченими залишаються питання

підвищення його економічної ефективності, розробки механізму взаємодії інноваційних підприємств та науково-дослідних установ, визначення найбільш дієвих форм та напрямків здійснення трансферу технологій.

Метою статті є визначення показників результативності інноваційної діяльності в регіоні і проведення на їх основі аналізу ефективності розвитку інноваційної сфери регіонів українського Причорномор'я.

Виклад основного матеріалу. Принциповим є питання пошуку показників, які б в повній мірі характеризували інтенсивність інноваційної діяльності на рівні регіонів. Так, традиційно результативність інноваційного розвитку регіону ототожнюють з інноваційною активністю промислового сектору. На наш погляд, таке твердження є вірним для регіонів, що мають у своєму розпорядженні значні промислові активи та високу питому вагу промислового виробництва.

Втім, для регіонів Причорномор'я такий підхід недоречний, оскільки більшість з них має іншу структуру економіки, ніж індустріальні області України. До того ж, при оцінці інноваційної діяльності слід враховувати невикористаний потенціал, перспективи до подальшого розвитку. Так, доречним є залучення таких показників, як інтенсивність здійснення трансферу технологій в регіон, розвиненість інноваційної інфраструктури, характеристика проведення НДДКР (структура фінансування, частка витрат на них у загальних витратах компанії) [1, с. 84].

Розподіл фінансування НДДКР у регіонах українського Причорномор'я має свої особливості, воно розподіляється вкрай нерівномірно. Серед замовлень резидентів 70% обсягів фінансування НДДКР доводиться на технічні науки, дещо виділяється на дослідження в сфері медицини, фізико-математичних наук, сільськогосподарських. Щодо інших напрямків, то на них виділяється не більше 1% на кожен. Суттєво відрізняється ситуація з замовленнями на НДДКР від сторонніх організацій – нерезидентів. Так, майже 90% припадає на технічні науки: у 2011 р. (табл. 1). В середньому частка наукових та науково-технічних робіт, що були профінансовані сторонніми замовниками, вкрай мала: вона не перевищує одного відсотка від загального обсягу робіт. Лише у Миколаївській області цей показник сягає 2%. Характерно, що обсяг замовлень на наукові і науково-технічні розробки, що надійшли з-за кордону, перевищує аналогічні показники вітчизняних підприємств. У

2011 році, в порівнянні з 2005 р. Ситуація принципово не змінилася. На той період також мали місце невисокі показники замовлення від вітчизняних підприємств: лише відбувся незначний спад загальної частки наукових і науково-технічних робіт, що були профінансовані сторонніми замовниками.

Таблиця 1

Фінансування наукових та науково-технічних робіт; частка робіт профінансована сторонніми замовниками у регіонах українського Причорномор'я. (2011 р., у % від загальної кількості)

	2011 р.	
	Замовники – резиденти України (%)	Замовники нерезиденти (%)
АРК	0,3	0,2
Миколаївська	0,3	2,0
Одеська	0,4	0,1
Херсонська	0,0	0,0
м. Севастополь	0,1	0,7

Джерело: складено за [5].

Іншою суттєвою групою показників, які характеризують інноваційну активність у вказаних регіонах, є механічний рух кадрів, його інтенсивність. Так, абсолютна більшість людей (і їх частка по відношенню до всієї чисельності кадрів), які виїжджають за кордон для стажування, викладання або проведення наукових досліджень, характеризує рівень розвитку контактів, інтегрованість регіону в інформаційний простір (табл. 2).

Таблиця 2

Міжнародна активність наукової спільноти у регіонах українського Причорномор'я у контексті руху кадрів (на 2011 р., чол.)

	Виїзд на стажування	Виїзд на викладання	Виїзд на проведення наукових досліджень
АРК	68	10	58
Миколаївська	64	12	32
Одеська	153	25	209
Херсонська	41	2	5
м. Севастополь	21	15	51

Джерело: складено за [1].

Кількість науковців, що виїхали за кордон на стажування, по регіонах розподілена вкрай нерівномірно. Так, у більшості з них ката кількість сягає не більше сотні осіб. Рідко їх кількість сягає декількох сотень чоловік. Відповідно, можна стверджувати, що найвищі показники економічного розвитку не є обов'язковою для інтенсифікації процесів обміну інформації. У порівнянні з 2010 р. Показники регіонів — лідерів дещо впали, тоді як в усіх інших спостерігається стрімке зростання.

На викладання за кордон у 2011 р. виїхала незначна кількість людей. Для більшості регіонів цей показник не перевищує 10 осіб. Відповідно, можна припустити, що найбільшу кваліфікацію мають викладачі, що представляють точні та природничі науки. У порівнянні з попереднім роком відбулося збільшення кількості вчених, що виїхали з країни на викладання, майже в усіх регіонах.

Суттєвим показником, який характеризує процес обміну знаннями і технологіями, є чисельність осіб, які виїхали за кордон для проведення досліджень. Так, за інтенсивністю таких поїздок можна робити висновки про інтегрованість країни у сучасний науковий простір, рівень кваліфікації вчених. У більшості регіонів такий показник не перевищує декілька десятків. Відповідно, можна робити висновок про розміщення кадрового і наукового потенціалу по регіонах. Принципове значення вказаних показників полягає в тому, що інтенсивність обміну кадрами прямо залежить від інтенсивності обміну науковою інформацією в цілому. У 2011 р. Кількість підприємств, що замовляли НДДКР стороннім організаціям, була мінімальною: у деяких регіонах таких підприємств не було зовсім. Водночас кількість підприємств, які замовляли програмне забезпечення значно більша [2, с. 72].

Значна відмінність у активності підприємств у сфері трансферу технологій спостерігається у розрізі видів економічної діяльності. Так, якщо закупівлю устаткування та супутніх товарів і послуг здійснюють більшість підприємств в усіх видів економічної діяльності, до замовляють проведення НДДКР стороннім організаціям переважно підприємства переробної галузі, електроенергетики та інформатизації. Інші підприємства активності не проявляють, зокрема і у напрямі закупівлі «зовнішніх знань» - придатних для впровадження результатів вже завершених НДДКР. Зокрема, шляхом придбання машин, обладнання та програмного забезпечення у трансфері технологій беруть участь 70-80 % підприємств (за 2011р.). Тоді як зовнішні НДР замовляє найбільша частка підприємств (до 31%) добувної промисловості, тоді як лише 14 % підприємств у сфері інформатизації проводять інноваційну

політику. Придбання зовнішніх знань також не є масовим явищем: таку політику практикують не більше 17 % підприємств [5].

Критично низькою є кількість підприємств, що протягом 2011-2012 рр. придбали нові технології. До того ж майже немає підприємств, які б здійснювали передачу технологій на некомерційних засадах – в рамках партнерських відносин, програм технологічної підтримки. Принциповим є те, що фактично не відчувається різниці між їх активністю на внутрішньому ринку трансферу технологій та міжнародному. Це свідчить, з одного боку, що традиційні в минулому перешкоди (мовний бар'єр, законодавчі недоліки) більше неактуальні. З іншого, можна зробити висновок, що внутрішній український ринок нових технологій не в змозі задовольнити наявний попит.

В основному придбаними технологіями є вже апробовані за кордоном ноу-хау, ліцензії на вже засвоєні у випуску в інших країнах виробу. Загальна кількість нових технологій, придбаних у 2011 р. не перевищує 70. Такі прояви трансферу технологій, як перехід на нове підприємство висококваліфікованих фахівців, замовлення нових досліджень розвинені вкрай слабо – зареєстровано лише поодинокі випадки.

Одним з шляхів здійснення трансферу технологій, який практикують місцеві підприємства, є залучення інвестора ззовні. На відміну від класичних інструментів нарощування основного капіталу підприємства (шляхом банківського кредиту, випуску боргових паперів), останній поєднує в собі і економічні важелі, і переміщення на підприємство — донор нових технологій (виробництва, управління, розширення номенклатури продукції).

Висновки по даному дослідженню. Підсумовуючи наведені вище факти, можна вивести деякі тенденції розвитку регіонального мережевого співробітництва в Україні. Вкрай негативним показником є критично низька інноваційна активність малих і середніх підприємств. Це проявляється і в їх обмеженій участі у трансфері технологій та приєднанні до мережевих організацій. На це є декілька причин. Окрім очевидних, як наприклад обмеженість доступу малих і середніх підприємств до найбільш значимих ресурсів – фінансових, організаційних, політичних, проявів недобросовісної конкуренції зі сторони великих підприємств, причиною їх незадовільної активності є нерозвиненість інституційного середовища. Основною формою здійснення трансферу технологій в Україні є купівля промисловими підприємствами готового до використання устаткування та супровідних

послуг, отож актуальним є питання розвитку лізингу засобів виробництва для українських підприємств. Втім, у цій сфері існують системні проблеми, які блокують можливість реалізувати увесь потенціал цього механізму: відсутність системної державної політики; брак кваліфікованих кадрів на ринку лізингових послуг; фінансова слабкість існуючих лізингових компаній; відсутність сформованого вторинного ринку обладнання; відсутність дієвого механізму страхування учасників лізингу.

Література

1. Андросова О.Ф. Трансфер технологій як інструмент реалізації інноваційної діяльності / О.Ф. Андросова // Кондор. - К.: 2007. - 356 с.
2. Дідківський М.І. Міжнародний трансфер технологій / М.І. Дідківський // Знання. - К.: 2011. - 366 с.
3. Капіца Ю.М. Нормативні акти з питань охорони інтелектуальної власності та трансферу технологій / упорядник Ю.М. Капіца, І.І. Хоменко // Центр інтелектуальної власності та передачі технологій НАН України. - К.: 2008. - 130 с.
4. Ляшенко О.М.. Моделі комерціалізації та трансферу технологій в умовах глобального середовища / О.М. Ляшенко // Тернопільський національний економічний ун-т. - Тернопіль: 2007. - 367 с.
5. Наукова та інноваційна діяльність в Україні (статистичний збірник) / відповідальний за випуск І.В. Качалова. -К.: «ДП Інформаційно-видавничий центр Держстату України». – 2012. – С. 85.

Abstract

Sichkarenko K.O.

Innovation infrastructure, technology transfer and economic development of the regions south of Ukraine.

This article is about how to develop the regions of the South of Ukraine towards to sustainable development. Author pays attention to parameters efficiency of innovation development, technology transfer, R & D support.